C O P E
Member since 2018
JM13714

Renata Szczepanik*

Wprowadzenie

Temat przewodni przedstawionego Czytelniczkom i Czytelnikom numeru to „Człowiek w kryzysie w instytucjach wychowawczych i wsparcia społecznego". Takie ujęcie problematyki nasuwać może wrażenie sformułowania na zbyt wysokim poziomie ogólności. „Kryzys", jakiego doświadczać może człowiek, posiada jednak różne oblicza i wymiary. Rozgrywać się może na wielu scenach, w obrębie relacji międzyosobowych, międzygrupowych lub w przestrzeni między grupą i jednostką. Jest widoczny lub ukryty, dobrze rozpoznany lub dopiero rozpoznawany. Bywa przejściowy, jak również nosi cechy trwałości. Kryzys może być sytuacją „nieradzenia sobie" w pewnych sytuacjach i wobec zagrożeń, może także być konsekwencją rozległych strat czy wadliwych oddziaływań grup społecznych i instytucji. W końcu kryzys może dotykać same instytucje, których zadaniem jest wspieranie człowieka w sytuacjach trudnych. Tak rozumiany kryzys, a właściwie „kryzysy" zaznaczają się na łamach artykułów zawartych w numerze.

W pierwszej części („Studia i rozprawy") proponujemy cztery opracowania. Bohaterem pierwszego artykułu Mirosławy Nowak-Dziemianowicz jest człowiek, który wywodzi się z dwóch „zwaśnionych plemion" różniących się stosunkiem do przeszłości i historii. Doświadcza kryzysu tożsamości indywidualnej i wspólnoty oraz „domaga się" uznania. Beata Maria Nowak z kolei uwagę skupia na podstawowym środowisku życia człowieka – rodzinie. Autorka przygląda się jej przez pryzmat kryzysu, zwłaszcza wieloproblemowego. Edyta Zierkiewicz analizuje zjawisko wzajemnej pomocy kobiet w kryzysie powodowanym rakiem piersi i śledzi warunki zmian, jakie się dokonują w jej obrębie. Natomiast Barbara Jankowiak dowodzi nienależytego rozpoznania problematyki młodzieży doświadczającej kryzysów związanych z okresem dojrzewania i problemami w relacjach z dorosłymi, zwłaszcza w obrębie rodziny.

Kolejną część numeru zajmują prace, które koncentrują się na instytucjach mających za zadanie chronić człowieka przed kryzysem czy też tworzyć warunki dla procesów jego pokonywania.

* Uniwersytet Łódzki, Wydział Nauk o Wychowaniu.

http://dx.doi.org/10.18778/2450-4491.09.01

Pojęcie „instytucji" mieści w sobie wiele znaczeń w zależności od przyjętej perspektywy, tj. dziedziny wiedzy i praktyki społecznej. Bywa, że znaczenia tego terminu nachodzą na siebie w obrębie niektórych ujęć. Bywa też, że zakres tematyczny obowiązujący na polu jednej dziedziny wiedzy jest odmienny od tego, który wyznacza pole analiz w innej dyscyplinie naukowej, a także od tzw. potocznego sposobu rozumienia „instytucji", które głęboko zakorzenione jest w życiu codziennym. Przykładowo, instytucje prawne nie pokrywają się z instytucjami w znaczeniu materialno-społecznej organizacji miejsca skupiającego specjalistów w danej dziedzinie. Z kolei „wychowanie instytucjonalne" kojarzone jest ze wzrastaniem poza rodziną, która przecież w zależności od przyjętej perspektywy teoretycznej (np. w socjologii) definiowana jest jako instytucja. Oczywiście można podawać różne przykłady punktów stycznych i rozbieżności w nadawaniu znaczeń „instytucjom" w zależności od tego, kto definiuje i w jakim celu oraz co jest przedmiotem analiz, a także, jaki jest ich teoretyczny kontekst.

Uwagi te – acz oczywiste – są warte zasygnalizowania właśnie dlatego, że artykuły zawarte w tym numerze podejmują zagadnienie instytucji, nadając jej różne znaczenie i zakres organizacji życia społecznego. I tak, przedmiotem analiz są takie instytucje, jak: państwo (rozumiane jako przestrzeń organizowania warunków do wyrażania poczucia wspólnoty narodowej), rodzina (i jej dysfunkcje) oraz grupy zrzeszające osoby z tym samym kryzysem (np. tworzące środowisko wzajemnego wsparcia w sytuacji choroby). To na tle działania tych instytucji analizują sytuację człowieka w kryzysie Autorki wspominanych wcześniej artykułów. Natomiast w drugiej puli artykułów („Prace z warsztatu") instytucje te przyjmują jeszcze inne kształty.

Prezentowane tu teksty pisane są przez przedstawicieli takich dyscyplin naukowych, jak: pedagogika, socjologia, antropologia i prawo. Opracowania te stanowią więc przykładową ilustrację interdyscyplinarności problematyki instytucji i wielości jej znaczeń. I tak, Inga B. Kuźma i Alicja Piotrowska przyjęły perspektywę antropologiczną i opisały instytucje jako konkretne miejsca posiadające specyficzną architekturę, która wyznacza klimat społeczny i tworzy określone warunki wsparcia osób w kryzysie bezdomności. Kontynuację podjętego przez nie wątku można odnaleźć w kolejnym opracowaniu, przygotowanym przez Angelikę Cieślikowską-Ryczko i Gabrielę Dobińską. Autorki opisują działania organizacji pozarządowej na rzecz wspierania procesu usamodzielniania młodzieży, która opuściła mury placówek resocjalizacyjnych. Są to młodzi ludzie w kryzysie samodzielności. Opisana tu „instytucja" mieszkań treningowych jako miejsca i przestrzeni społeczno-wychowawczej na rzecz zapobiegania kryzysowi bezdomności młodych dorosłych ściśle koresponduje z treściami następnego artykułu (napisanego przez Macieja Bernasiewicza i Monikę Noszczyk-Bernasiewicz) i to w dwojaki sposób. Po pierwsze idea mieszkań treningowych jest niejako odpowiedzią na zaniedbania instytucjonalne placówek resocjalizacyjnych. Po drugie, przegląd programów resocjalizacyjnych dokonany przez Bernasiewicza i Noszczyk-Bernasiewicz, jakie realizowane są współcześnie w polskich zakładach poprawczych, pokazuje, że zagadnienie usamodzielnienia i zapobiegania bezdomności młodych ludzi nie zajmuje w nich znaczącego miejsca. Również kolejny artykuł, którego Autorką jest Małgorzata Dziewa-

nowska, nawiązuje do problematyki młodych ludzi z orzeczeniem demoralizacji i będących w kryzysie samodzielności. Mowa tu o przedwczesnym macierzyństwie wychowanek placówek resocjalizacyjnych – problemie, wobec którego przez wiele lat polski ustawodawca był właściwie bezradny. Konsekwencją tego jest realne ryzyko (i praktyka) rozdzielania młodej matki i dziecka. Dziewanowska charakteryzuje to zjawisko, nadając mu znaczenie wyzwania zarówno dla ustawodawcy, jak i dla całego społeczeństwa.

Inny charakter rozważań znajdujemy w artykule Małgorzaty Michel i Iwony Miksy. Bohaterami ich opracowania są młodzi ludzie, dla których określone rozumienie patriotyzmu staje się (lub może się stać) usprawiedliwieniem dla zachowań dewiacyjnych. Odpowiedzialnym za dualizm norm i wartości młodych ludzi z przejawami radykalizacji zachowań Autorki czynią kryzys instytucji wychowania. Z kolei instytucją nastawioną na zapobieganie konsekwencjom i rozwojowi zachowań dewiacyjnych oraz wspieranie innych instytucji (wychowawczych, resocjalizacyjnych, rodziny) w przezwyciężaniu sytuacji kryzysowych jest kurator sądowy. Wielość oraz rodzaje jego problemów analizuje Katarzyna Okólska w artykule stanowiącym przegląd badań w tym zakresie. Drugą część artykułów zamyka opracowanie Klaudii Wos stanowiące opis możliwości, jakie stwarzają projekty na rzecz rozwijania kompetencji kulturalnych osób z niepełnosprawnością.

W dziale zatytułowanym „Dyskusje/Polemiki" proponujemy trzy artykuły. Wspólnym ich mianownikiem jest refleksja nad przestrzenią publiczną i dokonującymi się w jej obrębie działaniami komunikacyjnymi. Bezpośrednio do teorii działań komunikacyjnych Jürgena Habermasa odnosi się w swoim artykule Magda Pieczka. Natomiast Barbara Czarniawska w swoim eseju przygląda się specyficznej zmianie narracji, a właściwie „wymianie" terminów i pojęć, za pomocą których opisywane są problemy nurtujące współczesne społeczeństwa. Autorka stawia pytanie o rezultaty obserwowanych przez nią tendencji. Z kolei artykuł Sabiny Siebert i Stephanie Schreven porusza problem zaufania wobec instytucji, która stoi na straży rzetelności prowadzonych badań naukowych. Czy „prowokacja naukowa" zastosowana w pismach naukowych wzmacnia zaufanie do instytucji recenzji, czy przeciwnie – udowadnia, że tego zaufania być nie może?

W ostatniej części prezentowanego numeru zamieszczamy dwa sprawozdania z wydarzeń, które podejmowały problematykę człowieka w kryzysie w (oraz wobec) instytucji wychowawczych i wsparcia społecznego. Mowa o konferencjach naukowych, które w połowie minionego roku skupiły naukowców i specjalistów z całej Polski – w Łodzi (sprawozdanie Magdaleny Staniaszek) i Kazimierzu nad Wisłą (sprawozdanie Weroniki Zaród). Przedmiotem dyskusji przywoływanych spotkań były problemy tworzenia i doskonalenia istniejących instytucji działających na rzecz pomocy osobom z doświadczaniem kryzysu wynikającego z problemowego picia alkoholu i/lub bezdomności.

Mamy nadzieję, że treści zawarte w artykułach, które przedstawiamy w najnowszym numerze, oddają wieloaspektowość problematyki „człowieka w kryzysie" oraz dowodzą różnorodności zjawisk, jakie towarzyszą organizacji i funkcjonowaniu instytucji wychowawczych i wsparcia społecznego.